

«... ut fra sin egen kraft»

100 år Antroposofisk Selskap

Harald Haakstad

For 100 år siden, den 28. desember 1912, ble Antroposofisk Selskap grunnlagt i Köln. En hendelse i fortiden – og like fullt en begivenhet som fortsetter å peke fremover. Det som skjedde den gang reiste nemlig noen spørsmål om antroposofiens utviklingsbetingelser som stadig – ja, i stigende grad – viser seg aktuelle. Dette vil bli gjenstand for de siste avsnittene i artikkelen.

En «absurd antagelse»

Om omstendighetene som førte til grunnleggelsen av Antroposofisk selskap i 1912-1913 skriver Rudolf Steiner i sin selvbiografi *Min livsvei* (kap. XXXI):

«Da jeg [i 1902] tok imot invitasjonen til å bli med i Teosofisk Samfunn, var dette den eneste seriøse institusjon der det fantes et reelt åndsliv. Og hvis sinnelag, holdning og virksomhet i dette samfunnet hadde fortsatt å være slik det den gang var, ville det aldri ha blitt nødvendig for meg og mine venner å tre ut av det. Da kunne man bare innenfor Teosofisk Samfunn offisielt ha dannet en spesiell avdeling med betegnelsen «Antroposofisk Selskap». [...]

Men siden 1906 forekom det innenfor samfunnet, med en ledelse som jeg ikke hadde den ringeste innflytelse på, virksomheter som minnet om spiritismens utvekster, og som gjorde det nødvendig at jeg stadig sterkere betonte at den del av samfunnet som sto under min ledelse, absolutt ikke hadde noe med dette å gjøre. Denne virksomhet kulminerte da det ble påstått at en hindugutt skulle være den person Kristus ville fremtre som i et nytt jordeliv. Innenfor det teosofiske ble det dannet et spesielt samfunn,

«Stjernen i Østen», for å utbre denne absurde antagelsen. For meg og mine venner var det fullstendig umulig å innlemme medlemmene av denne «Stjernen i Østen» i den tyske seksjon, slik de selv ønsket og slik fremfor alt Annie Besant som president for Teosofisk Samfunn hadde til hensikt. Og fordi vi ikke kunne gjøre det, utelukket man oss i 1913 fra Teosofisk Samfunn. Vi var da nødt til å stifte Antroposofisk Selskap som en selvstendig enhet.»

Bak denne enkle og nøkterne skildringen skjuler det seg en åndskamp som pågikk med stigende intensitet gjennom flere år. I det følgende skal disse begivenhetene skildres mer utførlig.¹

«A Conversation with the Mahatmas»

Like før sin død i februar 1907 hadde presidenten i Teosofisk Samfunn, Henry Steel Olcott kunngjort at «mestrene» KH (Kut Humi) og M (Morya) hadde oppsøkt ham på sykeleiet og uttrykt sitt ønske om at Annie Besant, lederen av Esoteric School of Theosophy, skulle utpekes som hans etterfølger.² Dette utløste ikke bare en debatt innenfor selskapet, men ble også diskutert i offentligheten.³ De kritiske røstene var mange, men Annie Besant hadde en sterk posisjon blant

1 Anvendt litteratur er angitt på slutten av artikkelen og siteres i det følgende uten sidehenvisninger.

2 Theosophical Society ble grunnlagt i New York 1875 av Helena Petrovna Blavatsky (1831-1891), William Quan Judge (1851-1896) og Henry Steel Olcott (1832-1907). Olcott var president i TS frem til sin død.

3 På 1880- og -90-tallet var Teosofisk Samfunn ved to tilfeller blitt skandalisert av hendelser rundt såkalte «mesterbrev», episoder som førte til en rekke konflikter og splittelser i bevegelsen.

Rudolf Steiner 1908.

medlemmene og forsvarte sitt presidentkandidatur med gjentatte henvisninger til «mestrenes befaling». I mai 1907 ble hun da også valgt med stort flertall.

Ifølge et annet rundskriv («A Conversation with the Mahatmas») skulle mestrene også ha forsikret Olcott om at den prominente, men skandaliserte teosofen og forfatteren Charles Webster Leadbeaters arbeid sto under deres ledelse. Leadbeater hadde i 1906 måttet trekke seg tilbake fra all virksomhet i Teosofisk Samfunn på grunn av anklager om seksuell omgang med unge gutter.⁴ Annie Besant hadde den gang vært klar og sterk i sin fordømmelse, men etter Olcotts utspill og hennes innsettelse som president i 1907, var det inntrådt en forandring. Nå arbeidet hun iherdig for å renvaske Leadbeater, og det kom til et tett samarbeid. I desember 1908 ble Leadbeater igjen opptatt i Teosofisk Samfunn.

Til tross for sin store respekt for Annie Besant og sin anerkjennelse av hennes lederskap i tidligere år, stilte Rudolf Steiner seg svært kritisk til disse begivenhetene, og det ble nødvendig for ham å tydeliggjøre orienteringen i sin egen arbeidsmåte. Allerede under kongressen for de europeiske teosofiske selskapene i München 1907, kort tid før valget på president, hadde han i sine foredrag, i utsmykningen av kongressalen og gjennom nye, særegne kunstformer markert sin tilknytning til en vestlig, rosenkruzerisk teosofi. Ja, hele München-kongressen stod på sett og vis i rosenkorsets tegn. Her kom det til en overenskomst mellom Steiner og Besant om en deling av den esoteriske skolen i en

⁴ Charles Webster Leadbeater (1854-1934) utga en rekke skrifter som bygget på egen clairvoyant forskning. I et brev til Annie Besant 7. juli 1906 tok Steiner prinsipielt stilling til Leadbeaters okkulte praksis: «Det skadelige ved hele denne saken ligger etter mitt syn i egenarten ved Mr. Leadbeaters okkulte metode. Denne metoden må i visse tilfeller med nødvendighet føre til slike eller lignende feil som hos Mr. Leadbeater, fordi den ikke lenger er anvendbare for den menneskehetssyklus som Vestens befolkning tilhører.»

«østlig» og en «vestlig» del, ved at Annie Besant anerkjente Steiners kompetanse på den vestlige esoterikkens og kristendommens område. Denne anerkjennelsen kommer bl.a. til uttrykk i et brev fra Annie Besant til den prominente tyske teosofen Wilhelm Hübbe-Schleiden i juni 1907 (se s. 6).

Med dette hadde Rudolf Steiner fått tilkjent en fri og selvstendig plattform for sitt esoteriske arbeid innenfor rammen av Teosofisk Samfunn. Men selv om samarbeidet med Adyar-ledelsen fortsatte på alle områder hvor dette var mulig, var et vendepunkt inntrådt, og det utviklet seg fra nå av en stadig dypere konflikt mellom den tyske seksjonen og moderselskapet.

«Stjernen i Østen»

Den utløsende årsak til de begivenhetene som førte frem til selskapsdannelsen i 1912, var grunnleggelsen av «The Order of the Star in the East», et selskap som skulle forberede og fremme «Verdenslærerens» komme og misjon. Etter førende teoso-

31, St. James' Place,
London, S.W.
7/6/07

Dear Dr. Hübbe-Schleiden,
Dr. Steiner's recent training is very different from ours. He does not know the eastern way, so cannot, of course, teach it. He teaches the Khan & Rosicrucian way. This is very helpful to some, but is different from ours. He has his own school, on his own responsibility. I regard him as a very fine teacher on his own lines, & as a man of real knowledge. He & I work in thorough friendship & harmony, but along different lines.

Yours ever sincerely
Annie Besant

Annie Besants brev til Wilhelm Hübbe-Schleiden vedrørende Rudolf Steiners esoteriske kompetanse.

kelseire av Leadbeater («Rents in the Veil of Time») som skildret Alcyones angivelige inkarnasjoner helt tilbake til år 23 650 f. Kr. Artikkene og senere en bok (*The Lives of Alcyone*) vakte stor oppsikt, og for mange teosofere ble det et «adelsmerke» å være nevnt i *The Lives*. Andre avviste Leadbeaters forskning som useriøs eller likefrem latterlig («In the Lives, in the Lives, I've had all sorts of husbands and wives», som det spottefullt het). Den 11. januar 1911, på årsdagen for Krishnamurtis innvielse, ble så «The Order of the Star in the East» grunnlagt av George Arundale, en annen prominent Adyar-teosof.

Verdenslærerens inkarnasjon i det 20. århundre hadde vært et fremtredende motiv i Teosofisk Samfunn helt siden Blavatskys dager, og forberedelsen av denne begivenheten ble betraktet som selskapets egentlige mål. Med opprettelsen av Stjerneordenen hadde man med rene ord uttalt forventningen om at Kristus i en ny jordisk inkarnasjon ville ta bolig i Krishnamurti,⁶ og Annie Besant fremholdt at det var enhver teosofs

fers oppfatning var en 13-årig indisk gutt, Jiddu Krishnamurti, utsett til å være «farkost» (vehicle) for gjenfødselen av Lord Maitreya, som også ble betraktet som identisk med Kristus.⁵

Krishnamurti – eller Alcyone som han var blitt døpt etter hovedstjernen i Pleiadene – ble «oppdaget» av Charles W. Leadbeater i Adyar i april 1909 og «innviet» av ham i januar året etter. I april 1910 begynte i «The Theosophist» en artik-

plikt å tilslutte seg ordenen.

Disse oppfatningene stod i en skarp og uforenlig motsetning til Rudolf Steiners åndsforskning. I et foredrag i Stockholm 12. januar 1910 skildret han for første gang – senere i en rekke foredrag samme år – Kristi forestående tilsynkomst i den esoteriske verden, og fremhevet at Kristus aldri ville kunne inkarnere to ganger i en fysisk kropp.⁷

5 Ordenen het først «The Order of the Rising Sun», men navnet ble endret etter kort tid. Det er nærliggende å se det nye navnet som en referanse til Matteus-evangeliet, hvor tegnet på Messias' komme nettopp er en «stjerne i Østen».

6 Forestillingen om Kristi gjenkomst i en fysisk kropp finnes også hos Alice Ann Bailey, Benjamin Creme og andre New Age-etterfølgere av den opprinnelige teosofiske bevegelsen.

7 Stockholm-foredraget fant sted samtidig med Leadbeaters «innvielse» av Krishnamurti i Adyar. Se i denne

Charles Webster Leadbeater og
Annie Besant sammen med Jiddu
Krishnamurti (til h.) og Raja.

Da så Wilhelm Hübbe-Schleiden i juli 1911 ble bedt av Annie Besant om å stille seg i spissen for «Stjernen i Østen» i Tyskland, ble motsetningene ytterligere skjerpet.

Hübbe-Schleiden og kretsen rundt ham hadde alt fra 1902 stilt seg kritisk til Rudolf Steiners åndsvitenskapelige retning. Som personlig venn av H. P. Blavatsky grunnla Hübbe-Schleiden allerede i 1884 et teosofisk samfunn i Tyskland, men uten særlig fremgang. Steiner skriver i *Min livsvei* at han av denne kretsen, som «ventet på at Hübbe-Schleiden skulle komme med den «vitenskapelige begrunnelse» av teosofien», ble betraktet som en inntrenger: «De mente at før denne teorien forelå, burde det overhodet ikke skje noe på dette felt på tysk område. Det som jeg begynte med, var noe som forstyrret deres «venting», dvs. noe helt og holdent skadelig.»⁸ I tillegg kom at Stjerneordenen hadde tilsatt en svært omstridt person som sekretær: Hugo Vollrath, «en notorisk kverulant» (Christoph Lindenberg) som i 1908 var blitt utelukket av Den tyske seksjon på grunn av økonomisk underslag og andre misligheter.

forbindelse artikkelen «Antroposofi i bevegelse» i AiN 1-2010, s. 43 flg.

8 Hübbe-Schleiden-kretsen mente at naturvitenskapens atomteorier kunne overføres til det spirituelle området: f.eks. skulle et «ur-atom» ligge til grunn for menneskets forskjellige inkarnasjoner osv. Om disse forestillingene sier Steiner i sin selvbiografi: «For meg var denne atomismen, i den tolkning den får i «naturvitenskapen», allerede innenfor denne naturvitenskap noe helt umulig, og å ville overføre den til det åndelige, forekom meg å være uttrykk for en tankeforvirring som man ikke engang kunne snakke alvorlig om.»

At Annie Besant på denne måten understøttet Hübbe-Schleiden og fremmet Vollraths sak, kunne i den rådende situasjon vanskelig bli oppfattet som annet enn en mistillitserklæring mot Rudolf Steiner. – For Steiner selv sto det klart at et medlemskap i Stjerneordenen var uforenlig med medlemskap i den tyske seksjon av Teosofisk Samfunn.

Den tillyste europeiske teosofiske kongressen i Genova i september 1911 var forventet å bidra til en viss avklaring av stridsspørsmålene, men ble avlyst på få dagers varsel uten nærmere begrunnelse og i motstrid med statuttene, angivelig av Annie Besant selv. Rudolf Steiners bidrag på denne kongressen ville vært to foredrag til den

aktuelle tematikken, «Buddha i det 20. århundre» og «Kristus det 20. århundre».⁹ Her kan det tilføyes at allerede to år tidligere – under den teosofiske kongressen i Budapest i juni 1909 – hadde Annie Besant på en bemerkelsesverdig måte forsøkt å trekke Rudolf Steiner inn i Adyar-ledelsens planer: ved å la seg anerkjenne som en reinkarnasjon av evangelisten Johannes ville han få overdratt en viktig funksjon i de forestående begivenheter.¹⁰ «Tilbudet» ble høflig, men bestemt avslått. Ved denne anledningen, som var siste gang de to møttes, forsøkte Steiner å gjøre Annie Besant oppmerksom på det høyst tvilsomme og risikable i disse planene.

Et «forbund for rosenkreuzerisk åndsvitenskap»

Siden 1902 hadde Rudolf Steiners åndsvitenskap vunnet gjenklang i teosofiske kretser over hele Europa – ikke minst i Norden –, men sentralledelsens utspill og holdning i Krishnamurti-affæren gjorde det vanskelig å representere og fremme Steiners ideer i selskapet. Men selv om Steiner bestemt avviste enhver befatning med «Stjernen i Østen», understreket han samtidig at det gjaldt å sette noe positivt inn i verden og ikke bli hengende ved det negative: «[...] det riktige er det positive. Og hva dette angår, er det vanskeligere å gjøre enn det negative.»

Under generalforsamlingen i den tyske seksjon i desember 1911 fremmet derfor baron Carl Alfphonse Walleen¹¹ på vegne av «venner i utlandet» et forslag om å danne et uavhengig forbund («Bund») til pleie av «rosenkreuzerisk åndsvitenskap». Dette

9 Allerede i juni 1910 hadde Steiner holdt et foredrag i Kristiania med sistnevnte tittel, for øvrig hans eneste offentlige foredrag om Kristi tilsynekomst i den eteriske verden. Se norsk oversettelse i Rudolf Steiner, *Nordens folk mellom øst og vest. Kristus i det tyvende århundre*, Oslo 1999.

10 På dette tidspunktet var Annie Besant sannsynligvis ennå ikke kjent med at Leadbeater var i ferd med å la Alcyone erstatte Adyar-ledelsens tidligere «verdenslærer»-kandidat Hubert van Hoek, en 13-årig sønn av den daværende amerikanske TS-presidenten.

11 Et biografisk portrett av baron Walleen finnes i T. Christensen & O. Granly, *Mot strømmen*, Oslo 2011, s. 428 flg.

kom også i stand, nærmere bestemt den 16. desember 1911. Rudolf Steiner sa seg villig til å påta seg lærerembetet, og medlemmene av forbundet – som ennå ikke hadde fått noe navn – skulle ha adgang til alle arrangementer i den tyske seksjon. Det ble også valgt en arbeidskomité med Carl Unger som formann. I april 1912 beskrev Unger forbundets målsetning slik: «Det gjelder å skape grunnlaget for en fullt og helt positiv, åndelig bevegelse. Denne har ingenting å gjøre med det som angår Teosofisk Samfunn; man behøver ikke å melde seg ut eller protestere mot noen slags lære; forbundet skal ikke erklære seg imot noe, men for noe, det vil si for den rosenkreuzeriske åndsvitenskap.»

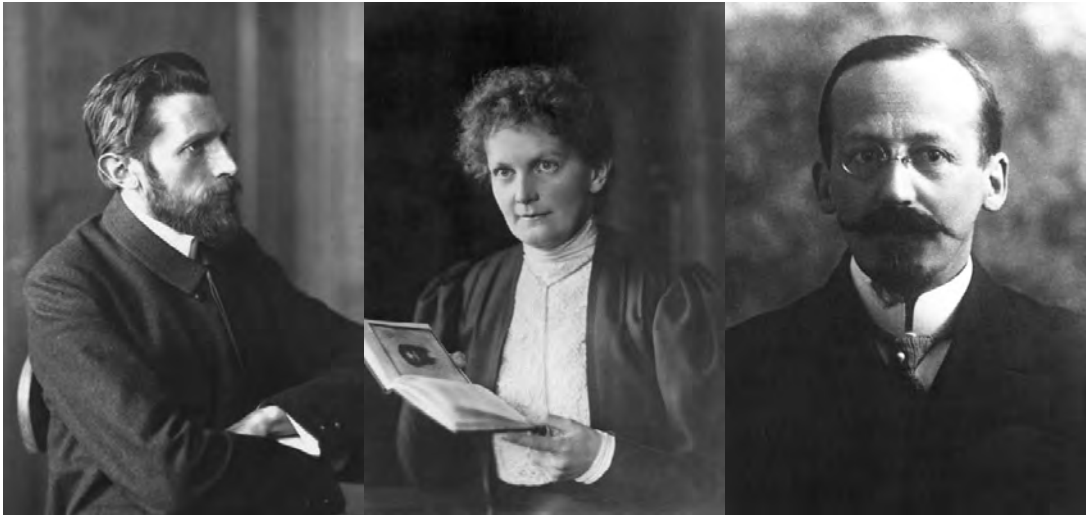
Under mysteriedrama-ukene i München i august 1912, hvor det tredje dramaet «Terskelens vokter» ble uroppført, ble det etter et forslag av Rudolf Steiner besluttet å konstituere forbundet under navnet «Anthroposophische Gesellschaft», og med Carl Unger, Marie von Sivers og Michael Bauer som styre.

Dette betyr likevel ikke at Antroposofisk Selskap «egentlig» ble grunnlagt i august 1912 (for ikke å si allerede i desember 1911), for intensjonene med «Bund» viste seg å løpe ut i sanden. Om dette uttalte Rudolf Steiner seg mange år senere slik: «Det ble den gang snakket mye om hva man skulle foreta seg, men det kom slett ingenting ut av det. [...] Det som ble gjort den gangen, var at de som allerede sto inne i vårt antroposofiske arbeid, de som altså allerede var med oss, at de – helt adskilt fra denne forbundsgrunnleggelsen – grunnla Antroposofisk Selskap, som så utviklet seg videre, mens «Forbundet» fra den søte søvn gradvis gikk over i, la oss si: den sosiale død.»¹² Initiativet gikk aldri over i konkret handling – det inntrådte en nølende, avventende stillstand der man tydeligvis håpet på at Rudolf Steiner selv skulle ta det endelige skrittet. Men så vel av ytre som indre, spirituelle grunner befant Steiner seg i en låst situasjon og var avhengig av noen stilte det avgjørende spørsmålet.

8. desember 1912

For Rudolf Steiner var det uaktuelt på noen måte å bekjempe Stjerneordenen og dens synspunkter

12 Foredrag i Dornach 8. april 1921, i GA 337b, s. 259 f.

Michael Bauer (1871-1929), Marie von Sivers (1867-1948), Carl Unger (1878-1929).

– «det riktige er det positive». Konflikten lå på et annet nivå: at hans egen lære ble forvrengt og fremstilt i et falskt lys, at det ble lagt hindringer i veien for arbeidet i den tyske seksjon, og at ledende teosoferspredte usanne påstander om Steiners bakgrunn og intensjoner – gjerne fremført med en elskverdig, men nedlatende mine. Av Annie Besant var Steiner bl.a. blitt fremstilt som «urostifter» og som «lærling av katolikkene». Kilden til mange av disse karakteristikkene var Wilhelm Hübbe-Schleiden, som selv hadde kalt Steiner en «jesuittsympatisør». Steiner ble også beskyldt for å fremelske autoritetsdyrkelse og dogmatisme i den tyske seksjon. «Men det egentlig infame lå i sammenligningen med jesuittene, som man den gang – annerledes enn i dag – også i velutdannede kretser mente var i stand til alt mulig ond-sinnet» (Christoph Lindenberg).

Konflikten med sentralledelsen i Adyar tilspisset seg i desember 1912, og en avklaring ble endelig mulig ved at en bestemt person grep initiativet. I sine erindringer fra 1931 forteller Mathilde Scholl, leder av den teosofiske gruppen i Köln og redaktør av medlemsorganet for den tyske seksjon: «Da jeg kom til Berlin i november 1912, foretok jeg en grundig gjennomgang av alt det som *«Theosophist»* og andre teosofiske publikasjoner inneholdt av bakvaskelser og usanne på-

stander mot dr. Steiner og hans arbeid. Det ble straks klart for meg at det måtte skje noe ut fra medlemskretsen for å få en slutt på det. Min første beslutning var å reise til selskapets *«Convention»* [generalforsamling] i Adyar, som fant sted der hver jul, for selv å legge frem kjensgjerningene om Mrs. Besants fremferd.»

Denne tanken ble imidlertid oppgitt, likeledes en plan om å offentliggjøre alt materialet i en publikasjon: «Det måtte handles raskere. [...] Den 1. desember gikk jeg derfor til Motzstrasse 17 for først å snakke med frøken von Sivers. Etter å ha lyttet til meg, tilkalte hun dr. Steiner, som jeg da forela hva jeg anså for nødvendig å gjøre, nemlig å sammenkalle styret til et ekstraordinært møte i Berlin den 8. desember. Dr. Steiner lyttet til alt, men ytret seg hverken bifallende eller avvisende. Jeg spurte ham da: *«Kommer De til å være her neste søndag, Herr doktor?»* Til dette svarte han omtrent slik: *«Om De gjør dette, da kommer jeg til å være her.»* Deretter forlot han rommet.»

Mathilde Scholls biograf Ekkehard Meffert fremholder hvordan Rudolf Steiner som innviet i dette spirituelle sett betydningsfulle øyeblikket holder sitt råd helt tilbake: «Mathilde Scholl kan kun handle ut fra en fullstendig fri jeg-kraft – uten den minste autoritetsavhengighet. Det er i åndelig forstand virkelig en *«menneskehetens stjerne-*

Mathilde Scholl (1868-1941).

En resolutt handlende og klippefast Mathilde Scholl fremstår dermed som en – på egne vegne høyst beskjedne – nøkkelperson i begivenhetene som førte frem til selskapsgrunnleggelsen. Med Ekkehard Mefferts ord kan hun betraktes som «en av de sentrale spørsmålsstillere som var nødvendig for at den innviede Rudolf Steiner kunne inkarnere antroposofien på jorden».

Et ultimatum

Svaret på telegrammet fra styret i den tyske seksjon kom i form av nye beskyldninger mot Rudolf Steiner. Overfor medlemmene som var samlet til generalforsamling i Adyar hadde Annie Besant uttalt følgende: «In one Section out of twenty-two, there is trouble – the German. [...] The German General Secretary, educated by the Jesuits, has not been able to shake himself sufficiently clear of that fatal influence to allow liberty of opinion within his Section.» Og i januarnummeret 1913 av «The Theosophist» kunne man lese at Teosofisk Samfunn står overfor et organisert angrep anstiftet av tanke- og ytringsfrihetens farligste fiender, jesuittene, som i Tyskland vil gjøre selskapet til en misjonssekt for kristendommen. «Den Sorte General, som man kaller jesuittenes overhode, har sine agenter overalt. Angrep settes i omløp i mange land; man øser ut penger som vann; en og samme dag bringer posten angrep fra Roma, Stockholm og Hongkong. Det er svært interessant å følge alt dette, og man erindrer seg de advarende ord: «For djevelen er faret ned til eder i stor vrede, fordi han vet at han bare har en liten tid.»

Den 14. januar 1913 fremmet Adyar-ledelsen ved Annie Besant et ultimatum mot Rudolf Steiner om tilbakekalling av den tyske seksjonens charter, med henvisning til at to tyskspråklige losjer var blitt nektet opptatt i den tyske seksjon,¹³ at med-

stund», hvor alt beror på beslutningskraften hos ett eneste menneske-jeg.» Mathilde Scholl er imidlertid fortrøstningsfull: «Jeg var overbevist om at hvis mitt forehavende hadde vært uriktig, ville Herr Doktor og frøken von Sivers ha avholdt meg fra det.»

Etter et 12 timer langt styremøte den 8. desember ble det besluttet å sende et telegram til generalforsamlingen i Adyar, med krav om Annie Besants avgang som president i Teosofisk Samfunn som en forutsetning for videre samarbeid. Alle 28 styremedlemmer hadde underskrevet, og virkningen av telegrammet var ifølge Mathilde Scholl «som ventet: *utelukkelse av den tyske seksjon fra Teosofisk Samfunn*».

Sannsynligvis allerede samme kveld ble det konstituert en grunnleggelseskomité for et nytt, antroposofisk selskap, men utenfor rammen av «Bund». Komiteen var imidlertid identisk med styret i forbundet (Marie von Sivers, Carl Unger, Michael Bauer), og medlemmene var samtidig styremedlemmer i den tyske seksjon.

¹³ Det dreide seg om to losjegrupper henholdsvis i Göttingen og Leipzig med det formål å danne en plattform innenfor seksjonen for Stjerneordenenes intensjoner. Göttingen-losjen var Wilhelm Hübbe-Schleidents initiativ, mens losjen i Leipzig tidligere var blitt stiftet uavhengig av den tyske seksjon og tilsluttet Adyar direkte; den kunne

lemmene av Stjerneordenen var blitt fratatt retten til å delta i den tyske seksjonens sammenkomster og at det forelå brudd på Teosofisk Samfunns statutter.

I en erklæring av 2. februar 1913 tilbakeviste styret i den tyske seksjon dette og fastholdt sine tidligere beslutninger og synspunkter – man hadde «intet å trekke tilbake» og så derfor ikke noe annet valg enn å betrakte presidentenes ultimatum som en eksklusjon fra Teosofisk Samfunn. Erklæringen ble bekreftet av de medlemmene som denne dagen var kommet sammen i Berlin til et siste møte innenfor rammen av den tyske seksjon. Dagen etter, den 3. februar, ble Antroposofisk Selskaps første, konstituerende generalforsamling åpnet.

Grunnleggelse i Köln

På dette tidspunktet hadde den uformelle grunnleggelsen av Antroposofisk Selskap allerede funnet sted, under Rudolf Steiners foredragsbesøk i Köln vel en måned tidligere. Mathilde Scholl skriver i sine erindringer nærmest lapidarisk: «Den 28. desember 1912, før første foredrag i syklusen «Bhagavadgita og Paulus-brevene» i Köln, erklærte alle medlemmer som var tilstede ved foredragene – på tre eller fire nær – seg ganske enkelt som medlemmer av «Antroposofisk Selskap», som derved var blitt grunnlagt i Köln.»

Karl Künstler skildrer hendelsen noe mer utførlig: «Kort tid før var det blitt avtalt at det skulle holdes en foredragsrekke i Köln. Den skulle finne sted i aulaen til Dreikönigsgymnasium ved Thürmchenswall, der skolens direktør imidlertid ikke godtok selskaperlige sammenkomster eller musikalske oppførelser. Den 28. desember innfant noen hundre medlemmer fra inn- og utland seg i denne aulaen for å være med på syklusen «Bhagavad Gita og Paulusbrevene». Før Rudolf Steiner holdt første foredrag, karakteriserte han Annie Besants usanne lære og uttalte med den høyeste stemmekraft han rådet over, ordene: «Vi

følgelig ikke grunnlegges på nytt gjennom den tyske seksjon. Fra en utenfra-positisjon kunne Rudolf Steiners avvisning av disse opptakssøknadene fortone seg vilkårlig og intolerant; slik tjente de sin hensikt også som provokasjon.

er blitt kastet ut av Teosofisk Samfunn!» Deretter erklærte han at et nytt selskap nå skulle grunnlegges under tittelen «Antroposofisk Selskap». Den som ville være med i det nye selskapet kunne begi seg til lærerrommet i første etasje, hvor man ville få utlevert medlemskortet. Der hadde foruten Marie v. Sivers dr. Carl Unger og Kurt Walther tatt plass, og de foretok nå i fellesskap utstedelsen av medlemskortene, noe som ble unnagjort på forholdsvis kort tid. Dermed var Antroposofisk Selskap grunnlagt, og det første foredraget i syklusen ble holdt kun for medlemmer av Antroposofisk Selskap. Denne foredragsrekken ble mottatt av de tilstedeværende med en indre glede og takknemlighet som man til da ennå ikke hadde opplevd.»

Ekkehard Meffert skriver: «Dermed ble Antroposofisk Selskap de facto konstituert 28. desember i Köln, treogtredve og en tredjedels år etter Mikael-tidsalderens begynnelse høsten 1879.»

Neste dag ble det avholdt en matiné med musikk og resitasjon i Köln-gruppens lokaler, hvor Marie von Sivers fremførte dikt av Novalis. I et foredrag for medlemmene sa Rudolf Steiner ved denne anledningen: «Nettopp i dette øyeblikk av vår streben, da vi på den ene side grunnlegger Antroposofisk Selskap, som skal favne alle menneskelige gåter, nettopp i dette øyeblikk, hvor vi på den annen side i sammenheng med Kristus-impulsen også vil betrakte det lys som så glansfullt stråler over til oss fra Orienten, i dette øyeblikk tør vi forbinde oss med det som levde i Novalis' sjel som uttrykk for Kristus-impulsen.»

I denne forbindelse er det interessant at Novalis-individualiteten sto sentralt også i Steiners *siste* tale til medlemmene av Antroposofisk Selskap, den såkalte «Letzte Ansprache» 28. september 1924 (GA 240).¹⁴

Generalforsamling i Berlin

Den første generalforsamlingen i Antroposofisk Selskap fant sted i Berlin i tidsrommet 3.-8. fe-

14 I flere foredrag i tidsrommet 1909-1912 hadde Rudolf Steiner skildret denne individualitetens karmiske utviklingsvei gjennom historien (Elias – Johannes Døperen – Rafael – Novalis).

bruar 1913. I åpningsforedraget om ettermiddagen den 3. februar skildret Rudolf Steiner hvordan antroposofien i virkeligheten er et levende åndsvesen som har utviklet seg av antikkens Sofia og middelalderens Filosofía og i vår epoke fremstår som Antroposofía. Mot slutten av foredraget heter det at dette vesenet «vil tre frem for mennesket, objektivt, nå ikke som bare som «Sofía», men som «Antropo-Sofía», som den Sofia som etter å ha gått gjennom menneskesjelen, gjennom «menneskets vesen», har opptatt i seg dette menneskets vesen og fra nå av bærer det i seg [...]» Gjennom selverkjennelse vil dette vesen kunne gi seg til kjenne for mennesket.

Den 4. februar innledet Rudolf Steiner de formelle forhandlingene med en bemerkning til sitt eget foredrag dagen før: «Allerede i det jeg kunne si i går bragte jeg inn alle de følelser som jeg ønsker å legge inn i deres hjerter og i deres sjeler som en ny farve i vårt arbeid.» Det kommer an på å føle at «det vi betegner som antroposofi» er en nødvendighet i vår tid og at det må strømme inn i de enkelte områder av nåtidens kulturliv som et ferment.

Under selve forhandlingene kunngjorde Carl Unger innledningsvis at Rudolf Steiner hadde akseptert grunnleggelseskomiteens ønske om å utnevne ham til ærespresident i det nye selskapet. Marie von Sivers redegjorde så for medlemssituasjonen; antallet medlemmer var på dette tidspunktet 2557.¹⁵ Forsamlingen godkjente deretter forslaget til foreløpige statutter eller «prinsipper» for Antroposofisk Selskap, som var blitt utarbeidet og forelå trykt allerede i desember 1912.¹⁶ I dette statuttforslaget heter det: «Grunnleggelsen av selskapet er blitt gjennomført ved at en grunnleggelseskomité på tre personer, nemlig dr. Carl Unger, frøken Marie von Sivers og Michael Bauer, i første omgang har påtatt seg ledelsen av Antroposofisk Selskap som helhet. De bistås av et styre som til å begynne med gjelder som grunnleggelsesstyre.» Det var

følgelig ikke opp til denne første (konstituerende) generalforsamlingen å godkjenne selskapets styre; det var tilstrekkelig at medlemmene ga sitt samtykke til det foreløpige statuttutkastet, noe som også skjedde enstemmig.

Etter en høytidelig avslutning av grunnleggelsesakten holdt Rudolf Steiner et tre timer langt selvbiografisk foredrag med tittelen «Über die Kindheits- und Jugendjahre bis zu Weimarer Zeit». Steiner innledet foredraget med ordene: «Mine kjære teosofiske venner! Det er min helt ærlige overbevisning at det i grunnen er grovt urimelig å pådytte en slik forsamling det jeg nå skal fremføre. Idet jeg føler dette, kan dere virkelig være overbevist om at jeg kun tar tilflukt til denne skildringen fordi det i den senere tid er fremkommet ting som så å si for vår saks skyld gjør en tilbakevisning av mistanker og forvrengninger til en plikt.» Det dreide seg naturligvis om de beskyldningene som var blitt rettet mot ham fra Adyar-ledelsen, ikke minst den stigmatiserende og grunnløse påstanden om at han var blitt «oppdratt av jesuittene». I dette foredraget, som er et viktig supplement til selvbiografien *Min livsvei*, omtaler Steiner konsekvent seg selv i 3. person.

I løpet av generalforsamlingsdagene holdt Steiner dessuten en syklus på fire foredrag med tittelen «Die Mysterien des Morgenlandes und das Christentum» (Østens mysterier og kristendommen, GA 144), som ender med en betraktning over Gralsmysteriet.

Den 7. mars overdro Annie Besant stiftelsesdokumentet for Teosofisk Samfunn i Tyskland til Wilhelm Hübbe-Schleiden. Dermed hadde den tyske seksjon som Rudolf Steiner grunnla i 1902 opphørt å eksistere. Befrikk fra alle formelle forpliktelser kunne Rudolf Steiner nå ytre seg fritt og åpent, og i selskapets medlemsblad ga han en utførlig skildring av konfliktens forløp, der Hübbe-Schleidens beskyldninger ble gjendrevet og hans fremgangsmåte dokumentert.

«... ved sine fulde fem?»

Den teosofiske bevegelsen i de skandinaviske land var organisert i en felles seksjon. Herfra gikk rundt 225 medlemmer (ca 20 %) over til Antroposofisk Selskap, blant dem også generalsekretær Gustaf

15 Ved grunnleggelsen hadde selskapet 85 arbeidsgrupper, derav 39 i Tyskland. I september 1913 var medlemstallet kommet opp i over 3600.

16 «Entwurf der Grundsätze einer Anthroposophischen Gesellschaft», Berlin 1912.

Aulaen i Dreikönigsgymnasium
i Köln, hvor Antroposofisk
Selskap ble grunnlagt
28. desember 1912.

Kinell og viseformann Gustaf W. Ljungquist.

Engasjementet for eller imot var stort også her i landet. Richard Eriksen, som hadde introdusert Rudolf Steiners retning i Norden, hadde lenge vært forberedt på at motsetningene i Teosofisk Samfunn med tiden ville føre til et endelig brudd. Terje Christensen skriver om situasjonen i Norge: «Innen-

for Kristianilosjen, den største av de norske losjene, førte brytningene mellom Adyar-teosofene og tilhengerne av Steiner til en spaltning, idet de siste med formannen, Richard Eriksen i spissen gikk ut og dannet et nytt arbeidsfellesskap i 1911. Navnet ble Vidarlosjen, som en utvetydig erklæring om hvilken kurs losjen ville følge – i Steiners store foredragsrekke over den germansk-nordiske mytologi i Kristiania året før fremstod Odin-sønnen Vidar, den tause gud, som bærer av forjettelsen om en fremtid etter ragnarok.

Et foreløbig resultat av bruddet var at den tidligere Vidarlosjen på våren 1913 ble nykonstituert som Vidargruppen av Antroposofisk Selskap. Litt senere fulgte på tilsvarende måte Bergenslosjen, Trondhjemslosjen og Stavangerlosjen. At den antroposofiske bevegelse i Norge fra første stund ble såvidt godt konsolidert skyldtes i stor utstrekning Richard Eriksen, som nøye hadde fulgt de forskjellige faser av striden slik de ble fremstillet, bl.a. i presidentens organ *The Theosophist*. Hva han satt inne med av informasjon som han kunne formidle videre, fremgår av en inngående redegjørelse på vel 15 store sider som han sendte ut som rundskriv (Til Det teosofiske Samfunds norske Medlemmer). Her advarer han mot enhver form for persondyrkelse, og oppfordrer til helt saklig bedømmelse. Men for sin egen del er

han ikke i tvil – han nedlegger sin stilling som Norges representant i styret for den skandinaviske seksjon og tar klar stilling for Steiner, på bakgrunn av en kritisk gjennomgåelse av diverse hendelser i Teosofisk Samfunds historie gjennom årene.»

Annie Besants jesuitt-beskyldninger mot Rudolf Steiner kommenteres av Richard Eriksen i nevnte rundskriv slik: «Man spørger sig selv, om Mrs. B. kan være ved sine fulde fem? Thi vistnok nærer Jesuiterne ingen venlige Følelser mod Teosofien; men at de skulde lægge sig i Sælen hele Verden over for at modarbeide en så lidet anset Bevægelse som Teosofien, og at de skulde «øse ud Penge som Vand» for at komme den tillivs, det kan kun et *meget naivt* Menneske forestille sig. Men hvad skal man sige om det teosofiske Samfunds Præsident, når hun uden at anføre så meget som en Tøddel af Bevis fremstiller hele den tyske Sektion under Dr. Steiner som et Udslag af en Jesuittersammensværgelse mod Samfundet? Thi at hun sigter til Dr. Steiners Retning, det hæver hun over al Tvil ved sin sidste Præsidenttale, hvor hun påstår, at Dr. Steiner er opdraget af Jesuiter og ikke har kunnet unddrage sig deres Indflydelse. [...] Hun behandler uden videre en af Samfundets største og mest livskraftige Sektioner, som om den var en Dødsfiende af Samfundet. De Op-

Richard Eriksen (1869-1941).

lysninger, som hun bringer om denne Sektion og dens Generalsekretær, henter hun ikke fra Sektionens eget Styre og dens Generalsekretær, men fra Sektionens mest ildesindede Fiender [...]. Vi ser således for os en Præsident, som handler indtil Fanatisme ubroderlig og partisk, ja som til og med træder Samfundets Motto «Der findes ingen Religion højere end Sandheden» under Fødder. Denne Handlemåde af en Person, som jeg har sat så høit, har rystet mig dybt, og jeg kan kun forklare mig den derved, at hendes Omdømme er bleven fuldstændig indhyllet i en tendentiøs psykisk Tåge.»

Richard Eriksens karakteristikk er et sterkt vitnesbyrd om den personlighetsforandringen som lot til å være inntrådt hos Annie Besant etter rehabiliteringen av Charles W. Leadbeater i 1908-09.

Autoritet og selvstendighet

Rudolf Steiner ble ikke selv medlem av det nye antroposofiske selskapet. Etter å ha ledet den tyske seksjon i ti år ønsket han å innta en fri og uavhengig posisjon som åndsforsker, lærer og veileder for den antroposofiske bevegelsen, mens selskapets forvaltningsmessige anliggender nå fullt og helt skulle legges i medlemmenes hender.

I april 1924, noen måneder etter Julestevnet, gjorde Steiner et kort, men interessant tilbakeblikk på det som skjedde i Köln og Berlin: «Da Antroposofisk Selskap ble grunnlagt i 1913, dreide seg om at man ut fra en okkult grunnimpuls virkelig engang stilte spørsmålet: Vil dette Antroposofiske Selskap utvikle seg videre gjennom den kraft som det til da hadde opparbeidet i sine medlemmer? Og det kunne bare utprøves ved at jeg selv, som jo til da i egenskap av generalsekretær hadde ledelsen av den tyske seksjon, gjennom hvilken den antroposofiske bevegelsen tilhørte Teosofisk Samfunn, at jeg den gang ikke lenger selv tok hånd om ledelsen av Antroposofisk Selskap; for jeg ville se hvordan dette Antroposofiske Selskap nå utviklet seg ut fra sin egen kraft. – Dere forstår, mine kjære venner, dette er noe helt annet enn tilfellet ville vært hvis

jeg den gang akkurat som ved julestevnet hadde sagt at jeg selv vil overta ledelsen av Antroposofisk Selskap. For naturligvis må jo Antroposofiske Selskap være noe helt annet når det blir ledet av meg enn når det blir ledet av en annen. Og ut fra visse underliggende grunner hadde Antroposofisk Selskap kunnet bli ledet desto bedre ved at jeg ikke selv så å si hadde den forvaltningsmessige ledelsen.»¹⁷

Grunnleggelsen av Antroposofisk Selskap 1912-1913 var et avgjørende skritt på veien til en egen identitet for den antroposofiske bevegelsen. Men selskapsdannelsen var altså samtidig et slags eksperiment «ut fra en okkult grunnimpuls»: ville selskapet lykkes i å utvikle seg på en fruktbar måte «ut fra sin egen kraft»? Var denne kraften til stede hos medlemmene i nødvendig monn? Christoph Lindenberg skriver: «I virkeligheten håpet og forventet Rudolf Steiner at selskapsmedlemmene ikke ville pålesse ham selv alle beslutninger, men gjennom gjensidig råd og hjelp utvikle egne evner; likeledes mente han allerede på dette tidspunktet

¹⁷ GA 236, foredrag 12.4.1924.

at de aktive medlemmene skulle omgås langt mer produktivt med den åndvitenskap han hadde lagt frem, og selvstendig videreutvikle det som for eksempel var blitt utarbeidet i boken *Geheimwissenschaft* [Vitenskapen om det skjulte].»

Rudolf Steiner hadde kontinuerlig kjempet mot autoritetstro og tilhengermentalitet i egne rekker. At slike tendenser kunne gripe om seg i et spirituelt søkende miljø er menneskelig forståelig, men de var like fullt hemmende og skadelig for realiseringen av antroposofiens store oppgave: å være en allmennmenneskelig kultur- og samfunnsimpuls.¹⁸ Var det ikke nettopp slike tilbøyeligheter, parett med svermeri og personlig forfengeligheit, som hadde gjort det mulig for Besant og Leadbeater å lansere og høste fremgang for sitt Alcyone-prosjekt? Under Norges-besøket med «folkesjelsforedragene» i 1910 hadde Steiner kommet med en inntrengende og uforbeholden appell som ikke var til å misforstå: «Jeg ber dere [...] om ikke å godta på grunnlag av autoritet og tro noe av det jeg noen gang har sagt eller kommer til å si. [...] Jeg ber dere om å venne dere av med autoritetsprinsippet.» Uttalelsen kan ses i lys av kampene som akkurat da pågikk i den teosofiske bevegelsen og som er blitt skildret i denne artikkelen, men har like fullt generell gyldighet for hvordan Rudolf Steiner forventet at åndvitenskapen ble møtt: med en selvstendig, undersøkende holdning og en initiativkraft bygget på fri innsikt.

«En egen varig beståen på selvstendig grunnlag»

Grunnleggelsen av Antroposofisk Selskap hadde en interessant parallell på esoterikkens område, nemlig Steiners forsøk på å etablere det såkalte «Gesellschaft für theosophische Art und Kunst» i 1911. Hele ideen brøt grunnleggende med tradisjonen fra «Esoteric School of Theosophy», en i prinsippet hemmelig institusjon som i en ny form var blitt videreført av Rudolf Steiner («Esoterische Schule», 1904-14). Steiner ville «innstif-

18 Under generalforsamlingen i Berlin 1913 skal Rudolf Steiner ha anmodet medlemmene om absolutt å unngå talemåter som «unser geistiger Führer», som lett kunne gi opphav til alvorlige misforståelser.

te» en ny «arbeidsmåte», «for i en viss forstand å frigjøre vår åndelige strømning fra meg selv og gi den en egen varig beståen på selvstendig grunnlag [...]». I all fremtidig åndelig streben, slik het det i en redegjørelse for medlemmene av Antroposofisk Selskap i desember 1911, vil «prinsippet om suverenitet» og «prinsippet om føderalisme og selvstendighet» bli «en ubetinget nødvendighet». Den nye arbeidsmåten skulle bygge «ikke på ord, men på mennesker, og ikke engang på mennesker, men på hva disse menneskene vil gjøre», under utelukkelse av «alt, alt personlig». Steiner skulle selv ikke lede, men kun bistå arbeidet som «interpret», som fortolker av «de prinsipper som i seg selv bare eksisterer i den åndelige verden», av det som «kan sies om intensjonene som ligger til grunn for saken».¹⁹

Men dette «forsøket» – en betegnelse Steiner selv brukte i et tilbakeblikk – strandet etter kort tid: «Måten som hele saken i et bestemt tilfelle ble oppfattet på, gjorde den umulig.» Det altfor-personlige hadde vist seg for sterkt, i dette tilfellet – i en esoterisk sammenheng – med konsekvenser som rammet hele gruppen og umuliggjorde prosjektet.

Den gjensidige avhengigheten og sosiale sårbarheten i et slikt erkjennelsesfellesskap kom også til uttrykk i Rudolf Steiners mysteriedramadiktning 1910-13, en viktig del av konteksten for de hendelsene som er omtalt i denne artikkelen. I august 1912 ble det tredje mysteriedramaet «Terskelens Vokter» uroppført, med sceniske bilder av stor aktualitet for det som akkurat da utspilte seg i bevegelsen. På slutten av handlingen overdrar ansvarsbærerne for et tradisjonelt mysterieforbund sine representative funksjoner til tre åndssøkere som gjennom dramatiske terskel- og skjebneerfaringer har virkeliggjort en forvandling og fornyelse av innvielsesprinsippet. Dermed kan tempelvisdommen fra sin skjulte tilværelse tre ut i den moderne «offentlighet».

Disse motivene må også ha ligget til grunn for stiftelsesforsøket i 1911. Robin Schmidt skriver om aktualiteten av en esoterisk fundert kunstimpuls og arbeidsmåte som den Steiner ville rea-

19 Se GA 264, s. 421 f.

lisere for hundre år siden: «Når livet i dag selv er blitt til innvielse, til mysteriedrama, blir det nødvendig med former som hjelper bevisstheten til å våkne opp, slik at den også kan finne veien inn i livet. For å forstå sitt eget vesen behøver den livskrefter som kan frigjøres gjennom slike kunstneriske former. Da kan bevisstheten erkjenne den forvandling som har skjedd i livet selv: at livet selv er blitt det esoteriske, den tildragelsen som engang utspilte seg i adyton [tempelhelligdommen]. Stiftelsesforsøket fra 1911 står historisk sett på en terskel hvor disse nye betingelsene har begynt å gjelde.»²⁰

«... ut fra sin egen kraft»

Ser man på selskapsutviklingen i årene som fulgte, kan man spørre seg om Rudolf Steiner overvurderte hva medlemmene var i stand til å yte «ut fra egen kraft». Enkelte av hans medarbeidere kom vel til en slik konklusjon. Og likevel: for å make den retningsendringen i kulturen som lå innenfor mulighetenes rekkevidde, og som Steiner anså som avgjørende nødvendig, måtte alle som stod inne i arbeidet – i en sårbar og krevende inkarnasjonsfase for antroposofien – kunne bli i stand til å yte sitt absolutt beste.

Dette kommer spesielt sterkt frem i et foredrag i Stuttgart i februar 1912: «Jeg vil nå uttale noe fryktelig kjettersk, noe likefrem grufullt for et moderne menneske. Men det dreier seg om at antroposofene må oppfatte antroposofien like alvorlig og betydningsfullt som kristendommen ble oppfattet av de første kristne den gang den oppsto; også de stilte seg i motsetning til det som var. Om antroposofien ikke blir tatt like alvorlig av sine bekjennere, så kan den ikke yte for menneskeheten det som må ytes.»²¹ En forutsetning for dette var ifølge Steiner villigheten til å utvikle et praktisk øvende og eksistensielt forhold til reinkarnasjon og karma, anskuelser som «i alle fremtidens kulturer vil [...] spille en helt fremtredende rolle». Med adresse til de aktuelle

20 Se artikkelen «Å leve i tempelhelligdommen», AiN 1-2012, s. 38 f.

21 Dette og det følgende i *Wiederverkörperung und Karma* (GA 135), foredrag i Stuttgart 21.2.1912.

forsøkene på å danne et antroposofisk «forbund» heter det: «Denne følelsen av hvilken sterk betydning karma og reinkarnasjon har for livet, det er noe som i dag ville kunne holde en gruppe mennesker sammen, uansett hvilke ytre forhold disse menneskene befinner seg i.»

Til dette aspektet kommer et annet, som også bare kort kan antydes. I tilknytning til den andre generalforsamlingen i Antroposofisk Selskap januar 1914 skildret Steiner inngående hvordan først totaliteten av 12 «verdensanskuelsernyanser» og 7 sjelelige «verdensanskuelserstemninger» kan gi et sant bilde av virkeligheten. Ethvert menneske betrakter verden ut fra en slik konstellasjon av nyanse og stemning, som så utgjør dets individuelle «verdensanskuelser» i livet. Men: «Verden lar seg ikke betrakte ut fra det ensidige standpunktet til én verdensanskuelser, til én tanke, men verden avslører seg bare for den som vet at man må bevege seg rundt den.»²² Man må kunne leve seg inn i hver verdensanskuelser, akkurat slik solen beveger seg gjennom dyrekretstegnene. Appellen er mer enn tydelig: «Det er nødvendig at den som vil beskjeftige seg seriøst med de veier som fører frem til en verdensanskuelser, fremfor alt gjør seg kjent med at ensidighet er den største fiende av alle verdensanskuelser, og at det fremfor alt er nødvendig å unngå ensidighet. Ensidighet må vi unngå. Dette er det jeg fremfor alt vil peke på, at det er nødvendig for oss å unngå ensidigheter.» Bare slik kan åndsvitenskapen fylle sin oppgave som «fredsstifter innenfor de forskjellige verdensanskuelserne».

Karmisk dybdeperspektiv og verdensanskuelsermessig vidsyn! – to søyler i et utviklingsdyktig antroposofisk arbeid. Selskapets historie viser hvor krevende disse utfordringene var for medlemmene. Mange vanskeligheter berodde naturligvis på at antroposofien ble utsatt for fiendtligheter og angrep utenfra, men ikke desto mindre uttrykker Steiner stadig sin fortvilelse over at autoritetsav-

22 Dette og det følgende i *Der menschliche und der kosmische Gedanke* (GA 151), foredrag i Berlin 20.-23.1.1914. Her gjengis bare grunntanken i forenklet form. De 12 verdensanskuelserne som nevnes er: idealisme, realisme, materialisme, spiritualisme, matematisme, rasjonalisme, psykisme, pneumatisme, monadisme, dynamisme, fenomenalisme, sensualisme.

hengigheten fra tidligere år ikke var blitt overvunnet. Selvstendigheten og samholdet i arbeidet «ut fra egen kraft» innfant seg ikke i tilstrekkelig grad, splittelse og fraksjonering oppstod, og bevegelse og selskap seilte inn i den krisen som kulminerte med Goetheanum-brannen nyttårsnatten 1922.

Med brannruinen som dystre og symboltung kulisse samlet over 800 medlemmer fra mange land seg til Julestevnet i Dornach 1923-24, der Rudolf Steiner i egenskap av esoterisk lærer igjen overtok ledelsen av selskapet. Ny kraft, nytt håp og nytt lys strømmet inn i den antroposofiske bevegelsen, og med grunnleggelsen av Den frie høyskole for åndsvitenskap som selskapets «hjerne og sjel» åpnet helt nye muligheter seg. Men enda sterkere og tydeligere enn før ble også forutsetningene for en fremtidsrettet antroposofi understreket: praktisk karmaerkjennelse og bekjempelse av alt snevert og «tranghjertet».

Da Rudolf Steiner etter kort tid uventet gikk bort, ble Antroposofisk Selskap med ett stilt overfor den fulle realitet av å måtte mestre oppgavene «ut fra sin egen kraft», en utfordring som siden ikke har blitt mindre aktuell. Ω

Litteraturhenvisninger

Terje Christensen, «Rudolf Steiner i Norge 1913», i: Rudolf Steiner, *Det femte evangelium*, Antropos Forlag 2010. Christoph Lindenberg, *Rudolf Steiner. Eine Biographie 1861-1925*, Stuttgart 2011, kap. 31: «Die Trennung von der Theosophischen Gesellschaft». – *Rudolf Steiner. Eine Chronik 1861-1925*, Stuttgart 1988.

Alexander Lüscher, «Materialien zur Gründung der Anthroposophischen Gesellschaft 1912/13», i: *Archivmagazin. Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe*, nr. 1/juni 2012, Basel 2012.

Ekkehard Meffert, *Mathilde Scholl und die Geburt der Anthroposophischen Gesellschaft 1912/13*, Dornach 1991, kap. «Der Lebenshöhepunkt: Der Konflikt mit der Theosophischen Gesellschaft und die Begründung der Anthroposophischen Gesellschaft (1912/1913)».

Mathilde Scholl, «Erinnerungen an Dr. Rudolf Steiner» (1931), i: Ekkehard Meffert, *Mathilde Scholl und die Geburt der Anthroposophischen Gesellschaft 1912/13*, Dornach 1991.

Rudolf Steiner, *Min livsvei*, Antropos Forlag, Oslo 1999, kap. XXXI og XXXII.

Hella Wiesberger, *Rudolf Steiners esoterische Lehrtätigkeit*, Dornach 1997, kap. VII («Die Trennung von der 'Esoteric School of Theosophy' und der 'Theosophical Society'»).

«Truth is a pathless land»

Utdrag av Krishnamurtis tale ved oppløsningen av Sjerneordenen i Ommen (NL) 3. august 1929

Jiddu Krishnamurti i Ommen 3. august 1929, i nærvær av Annie Besant, Charles W. Leadbeater og mer enn 3000 ordensmedlemmer.

«I maintain that Truth is a pathless land, and you cannot approach it by any path whatsoever, by any religion, by any sect. That is my point of view, and I adhere to that absolutely and unconditionally. Truth, being limitless, unconditioned, unapproachable by any path whatsoever, cannot be organised; nor should any organisation be formed to lead or coerce people along any particular path. If you first understand that, then

you will see how impossible it is to organise a belief. A belief is purely an individual matter, and you cannot and must not organise it. If you do, it becomes dead, crystallised; it becomes a creed, a sect, a religion, to be imposed on others.

This is what everyone throughout the world is attempting to do. Truth is narrowed down and made a plaything for those who are weak, for those who are only momentarily discontented. Truth cannot be brought down, rather the individual must make the effort to ascend to it. You cannot bring the mountain-top to the valley [...]

<http://www.youtube.com/watch?v=E6DZU5IBt4A>